

MIHÁLYI PÉTER

Viszonzválasz a hozzáadott érték alkalmazhatóságáról szóló vitában

A cikk a szerző 2026 februárjában megjelent tanulmánya körül kibontakozott vitára reagál. A viszonzválasz tisztázza, hogy a szerzőnek nincs kifogása a GDP vagy a hozzáadott érték számviteli fogalmával szemben; kritikája kizárólag ezek fejlesztéspolitikai irányítóként való használatára vonatkozik. A szerző megnyugvással konstatálja, hogy mind az öt vitapartnere elfogadja, hogy sem a vállalati hozzáadott érték nagysága, sem pedig a bruttó termelési értékhez viszonyított aránya önmagában nem alkalmas a versenyképesség, a tudásintenzitás vagy az állami támogatási prioritások megítélésére. A hozzáadottérték-alapú rangsorok csak kiegészítő elemzésekkel együtt értelmezhetők, önmagukban félrevezetőek. A szerző éppen ezt írta vitaindító cikkében. *Journal of Economic Literature* (JEL) kód: O25, O38, L52, L16, P27.

Kulcsszavak: hozzáadott érték, fejlesztéspolitika, versenyképesség, mosolygörbe, állami támogatások.

Reply in the debate on the applicability of value added

PÉTER MIHÁLYI

The article responds to the debate surrounding the author's study published in February 2026. The rejoinder clarifies that the author has no objection to the accounting concepts of GDP or value added; his criticism pertains solely to their use as a compass for development policy. The author notes with satisfaction that all five of his interlocutors accept that neither the amount of corporate value added nor its ratio to gross output is sufficient on its own to judge competitiveness, knowledge intensity, or state subsidy priorities. Value-added-based rankings can only be interpreted alongside complementary analyses; in themselves, they are misleading. This is precisely what the author stated in his opening piece.

Journal of Economic Literature (JEL) codes: O25, O38, L52, L16, P27.

Keywords: value added, development policy, competitiveness, smile curve, state subsidies.

Mihályi Péter az MTA levelező tagja, emeritus professzor, Budapesti Corvinus Egyetem (e-mail: peter@mihalyi.com).

A tanulmánya a Creative Commons CC-BY irányelvei érvényesek.

A kézirat első változata 2026. március 14-én érkezett szerkesztőségünkbe.

DOI: <https://doi.org/10.18414/KSZ.2026.4.480>

Meglepetéssel és büszkeséggel tölt el, hogy öt kiváló közgazdász kolléga – Bod Péter Ákos (2026), Boda György (2026), Csath Magdolna (2026), Tétényi Tamás (2026) és Török Ádám (2026) – vitát érdemlőnek minősítette e folyóirat 2026. februári számában megjelent cikkemet (Mihályi, 2026).¹ Mielőtt rátérnék azokra a kérdésekre, amelyek a fenti hozzászólásokból közös nevezőre hozhatók, szeretnék köszönetet mondani azért a hangvételért és együtt gondolkodásért, ami még a kritikus véleményben is megjelenik, és ami a hazai elmérgesedett vitakultúra fölé magasodva nekem is példát mutat.

Azt gondolom, hogy ez a mostani írásomat övező figyelem részben kapcsolódik egy korábbi cikkemhez is, amely tudatosan választott provokáló címmel (Miért nem sikeres a magyar rendszerváltás?) egy évvel korábban jelent meg ugyancsak ennek a folyóiratnak a hasábjain. Merthogy szándékom szerint a két cikk összekapcsolódik. Tömören és ezért szükségszerűen leegyszerűsítően megfogalmazva, a 2025-ös cikk címében szereplő kérdésre az igazi választ a mostani, 2026-os cikk adja meg: azért nem sikeres a magyar rendszerváltás, mert az 1989 óta eltelt időszak nagy részében az állami fejlesztéspolitika hibás elméleti alapra épült, és ami még nagyobb baj: erre a rossz stratégiára túlságosan nagy tételben fogadtak az egymást követő kormányok. Azt talán túlzás lenne állítani, hogy mindent „egy lapra tettek fel”, de ez az elcsépelet metafora mégis jól jelzi a probléma kettős vetületét: a tartalmi hibát és a mennyiségi aránytalanságot. Jól ismert tény, hogy 2010 óta az egymást követő kormányok uniós összehasonlításban kiugróan sokat költöttek a vállalati szféra támogatására: 2023-ban a GDP 9,2 százalékát, amely a 27 tagállam közül a legmagasabb arány.² Ha csak az EU-átlagnak megfelelő mértékben hagytak volna a folyó termelés állami támogatására, akkor ma jobb lenne a gazdaság egyensúlyi helyzete. Hadd hangsúlyozzam még egyszer: nem az a baj, hogy a magyar állam egyáltalán költ iparpolitikára – a baj az, hogy túl sokat költ. Ez a válaszom Bod Péter Ákos és Csath Magdolna kritikájára.

Őrült beszéd, vagy van benne rendszer?

Shakespeare Hamletjéből kölcsönözve Polonius szavait, egy-egy szövegrész olvasása vagy kihallgatása során nem mindig egyszerű megállapítania egy külső megfigyelőnek, hogy „őrült beszédet” hall, vagy a szöveg mögött valódi mondanivaló rejtőzik. Török Ádám is, de Boda György kivételével a többi bírálóm is azt hangsúlyozza, hogy a hozzáadott érték kategóriáját nem kell komolyan venni, az csak afféle „retorikai közgazdaságtan” (Török, 2026, 345. o.). A valóságban inkább a „hasraütésszerűen született döntések” jellemzik a korszakon átívelő trendet (Bod, 2026, 353. o.). Csath Magdolna még tovább is megy. Egyfelől cikke elején is, majd a végén is azt állítja, hogy

¹ Mihályi Péter cikkéről a Magyar Közgazdasági Társaság kerekasztal-beszélgetést szervezett, amelynek felvétele elérhető a következő címen: <https://www.youtube.com/watch?v=-amuRdRBkL0> (A szerk.).

² Angol megnevezéssel az „*economic affairs*” mutatóról van szó. Az uniós átlag 5,8 százalék, és a rangsorban utánunk következő horvát adat is csak 7,8 százalék (https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Government_expenditure_by_function_%E2%80%93_CFOG).

a hozzáadott érték növelésére vonatkozó szándékoknak „sem a döntésekben, sem azok megvalósulásában nyomát sem találjuk” (2026, 468. o.). Másfelől cikke végén azt is kétségbe vonja, hogy „beszélhetünk-e egyáltalán jól működő piacgazdaságokról” (473. o.), ahonnan érdemes lenne a jó gyakorlatokat hozzánk átültetni.

Vitapartnereim nem győztek meg, de elfogadom, hogy nem illik rá az elmúlt 35 év minden egyes fejlesztéspolitikai döntésére az a több cikkemben is kifejtett leírás, hogy az állami fejlesztéspolitika *egyetlen* iránytúje a hozzáadott érték nagysága volt (Mihályi, 2024, 2025). Valóban voltak – sőt valójában ma is használatban vannak – másféle iránytűk is. Ilyen iránytűfogalom a diverzifikáció, az újraiparosítás, az ipar válságálló képességének növelése³ vagy a *nemzeti bajnokok* kinevelésének⁴ változó hangerővel kürtölt jelszavai. Elismerem, ezek *is* csábították az egymást követő kormányokat hosszú évtizedekre elkötelező, piaci alapon nyilvánvalóan gazdaságtalan beruházásokra (Paks II., Belgrád–Budapest-vasútvonal, az MNB üzletinek mondott befektetései, stadionépítések stb.). Mégis úgy gondolom, hogy a fentebb idézett célok és elvek egyike sem nyert tudományos körökből akkora elméleti visszaigazolást, mint amelyekre a februári cikkem 1. lábjegyzetében a teljesség igénye nélkül hivatkoztam (Mihályi, 2026, 128. o.). Egyébként a lista még könnyűszerrel tovább is bővíthető.⁵

Abban sem változott a véleményem, hogy a hozzáadottérték-alapú elemzések sikere, elfogadottsága nagyrészt a mosolygörbe és a közepes jövedelem csapdája (*middle-income trap*) metaforájának összekapcsolására épült és épül. Ennek lényege, hogy a bérek emelkedése miatt a termelés már nem olcsó, de a technológiai színvonal még nem elég magas a magas hozzáadott értékű termékek előállításához. Örülök, hogy bírálóim közül többen is egyetértettek a cikkem 7. pontjában kifejtett azon véleménnyel, miszerint a mosolygörbe mint értékláncmodell empirikusan nem általánosítható, és ez baj (Tétényi, 2026, 478. o.; Török, 2026, 348–349. o.). Ezzel szemben Boda egy nagyon is vitatható orvosi példára utalva azt mondja, hogy nem is lényeges, hogy a modell általánosítható-e: elég, ha egy iparágra vagy egy országra – például Magyarországra – igaz.

Mi a bajom a GDP-vel és a hozzáadott értékkel?

Ha egy nyomtatásban megjelent cikk mondanivalóját több olvasó vagy felkért hozzászóló is félreérti, akkor a szerzőnek magát kell hibáztatnia. Így jártam ezúttal én is. Boda, Tétényi és Török egyaránt úgy értelmezte cikkemet, mintha bármiféle kifogásom lenne a nemzeti számlák rendszerében jól bevált, aggregált GDP-mutatóval, illetve a (bruttó) hozzáadott érték számveteli kategóriájával szemben. Tényleg azt gondolom, és az elmúlt évtizedek során mindvégig azt a nézetet képviseltem, hogy ilyen probléma nincs. A fejlett világ nemzeti statisztikai hivatalai

³ Magyarország versenyképességi stratégiája (Nemzetgazdasági Minisztérium, 2024).

⁴ Támogató hangvétellel írtak erről az iparpolitikai célkitűzésről Boda és szerzőtársai (2019), kritikai éllel pedig Voszka (2012).

⁵ Lásd Braun és Sebestyén (2025), Rózsás (2007), valamint Scheiring (2025).

saját országuk gazdaságának makroszintű teljesítményét kellő pontossággal számba tudják venni, de nincs különösebb gond a hozzáadott érték vállalati szintű mérésével sem. A céges mérlegbeszámolókból ez viszonylag egyszerűen kiszámítható. Ez utóbbi kategória ügyében talán egy picivel kevesebb okom van arra, hogy magamat hibáztassam, miután a cikkemben nyomatékkal utaltam arra, hogy a Heti Világgazdaság évente publikálja a TOP 100 magyar vállalatnak az előállított hozzáadott értékük szerinti rangsorát.⁶ Talán nem hangsúlyoztam eléggé, de világos, hogy egy ilyen rangsor – elvben is, meg a gyakorlatban is – elkészíthető. Számomra úgy merült fel a probléma, hogy vajon ennek a százas vállalati listának az ismeretében a hozzáadott érték nagysága elfogadható-e irányítóként a tekintetben, hogy mely vállalatok minősíthetők a termelékenység, a tudásalapú versenyképesség szempontjából ígéretesebbnek, illetve kevésbé ígéretesnek. Cikkemben amellet érveltem, hogy ez nem olvasható ki a rangsorból.

Nézzünk egy egyszerű példát! A HVG legutóbb a 2025. november 6-i számában közölt TOP 100-as lista 4. helyén az Audi Hungária Zrt. áll, 524 milliárd forint hozzáadott értékkel, az 5. helyen pedig a Richter Gedeon Vegyészeti Gyár Nyrt., 515 milliárd forintnyi hozzáadott értékkel. A különbség jelentéktelen (2 százaléknál is kevesebb). Az Audi árbevétele 3531 milliárd forint volt 2024-ben, a Richteré viszont sokkal kevesebb, 858 milliárd. Mi következik ezekből a számokból a cégek versenyképességére vonatkozóan? Szerintem semmi. Már azon a triviális tényen túlmenően, hogy a két iparág, az autógyártás és a gyógyszergyártás másképpen működik.

A vitában felmerült egy új probléma is

Hozzászólásában Tétényi Tamás egy igen találó megfogalmazással érvel: a nagyobb hozzáadott érték makroszinten azért értékesebb, mert több újraelosztható jövedelmet jelent, ami egyértelmű gazdaságpolitikai cél. Igaza van! Ebből viszont az is következik, hogy valójában az egyes vállalatok által megtermelt hozzáadott érték abszolút nagysága a mérvadó, nem pedig valamiféle százalékos nagyság, mint – például – a hozzáadott értéknek az árbevételhez vagy az exporthoz viszonyított nagysága. Visszatérve a már idézett HVG-lista két sorára: ezek után könnyen belátható, hogy a táblázatban kimutatott viszonyszámok (a hozzáadott érték aránya az árbevételhez viszonyítva 15 százalék az Audi, és 60 százalék a Richter esetében) valójában semmiféle iránymutatást nem adnak az állami fejlesztéspolitika számára.

Boda György ebben a vitában és másutt is (Boda et al., 2024) következetesen a hozzáadott érték relatív nagyságát állítja középpontba, és ilyen adatokból számolja ki a mosolygörbe koordinátáit saját 1. d) ábráján (Boda, 2026, 459. o.). Szerintem az ilyen számolási gyakorlatoknak nem sok értelmük van. Cikkemben ezt próbáltam

⁶ Török Ádám – lehet, hogy csak félreérthető fogalmazást használ – mintha azt gondolná, hogy ilyen rangsor nem is létezik (346. o.). Az viszont igaz, és ezt érdemes ismételtlen aláhúzni, hogy a szolgáltatások területén (például a pénzintézeteknél) a hozzáadott érték kategóriája valóban értelmezhetetlen, és ezért nem is készülnek ilyen rangsorok.

illusztrálni a faékhasonlattal.⁷ Ez a példa jól illusztrálja, hogy Boda alapállítása mennyire félrevezető. Boda ugyanis ezt írja: „Jobb cégnek tartom azt, amelyik – *függetlenül a méretétől* – nagyobb saját hozzáadott értéket tesz hozzá az idegen termeléshez, mint azt a vállalatot, amelyik csak kisebb mértékben egészíti ki azt.” (460. o., kiemelés – M. P.) Nagyon nincs igaza. De elismerem, hogy ezt a problémát korábban nem láttam át ennyire világosan.

Az iránytű önmagában keveset ér

Vitaindító cikkem elején abból indultam ki, hogy sok akadémiai affiliációjú közgazdász és állami intézmények véleményformáló vezetői már húsz éve folyamatosan úgy nyilatkoznak, hogy a hozzáadott érték alapján készített rangsorok egyszerű és tudományosan megalapozott esélyt kínálnak mind a vállalati szintű, mind a makrogazdasági teljesítmény, a versenyképesség, a termelékenység és a munkaerő növekedéshez való hozzájárulásának számszerűsítésére. Ezeket a véleményeket hosszasan idéztem is. A mostani vitában megszólaló öt kolléga közül ezzel a vélekedéssel senki sem értett egyet. Talán ez a mostani vita legfontosabb hozadéka. Boda György, aki – az én olvasatomban – a leginkább elkötelezett híve a hozzáadott érték és a mosolygörbe mint elemzési technika alkalmazásának, nagyon világosan arra hívja fel az olvasók figyelmét, hogy ezek az elemzési eszközök önmagukban nem elégségesek. Mindenféle kiegészítő elemzésekre (például vagyonmérlegekre) is szükség van. Tényi még általánosabban fogalmaz: szerinte a fejlesztéspolitikai állami döntéseket „több oldalról, különböző összefüggések figyelembevételével kell meghozni” (479. o.).

Úgy jártunk, mint a népmesei öregasszony, akit egy ravasz katona jól félrevezetett a köleves ígéréssel. Először arról volt szó, hogy egy utcáról felvett kőből minden adalék hozzáadása nélkül is lehet jóízű levest főzni. S csak menet közben, lépésről lépésre derült ki, hogy mégiscsak kell a levesbe só, zsírt, kolbászt, krumplit és rizst is tenni. Úgy már jó is lett a leves. Persze így már nem volt ingyen.

Hivatkozások

- Bod, P. Á. (2026). Iparpolitika, fejlesztéspolitika. Visszapillantás és kitekintés. *Közgazdasági Szemle*, 73(3), 352–365. <https://doi.org/10.18414/KSZ.2026.3.352>
- Boda, Gy. (2025). A tőke és a munka részarányai Magyarországon. *Közgazdasági Szemle*, 72(3), 225–258. <https://doi.org/10.18414/KSZ.2025.3.225>
- Boda, Gy. (2026). Hogyan lehet a hozzáadott érték a fejlesztéspolitika iránytúje? *Közgazdasági Szemle*, 73(4), 456–466. <https://doi.org/10.18414/KSZ.2026.4.456>

⁷ A példa ott a következő volt: „Ha valaki a saját erdejében termelt fából a saját műhelyében faékeket farag, ezzel nála rekordmagas lesz a hozzáadott érték aránya. Mégse mondható, hogy az ő munkája értékesebb, fontosabb, állami támogatásra okvetlenül érdemesebb lenne, mint egy olyan vállalkozásé, amely különböző hazai és külföldi beszállítótól vásárolt drága alkatrészekből – tehát magas anyagköltséggel – bonyolult elektronikai berendezéseket épít.” (Mihályi, 2026, 131. o.)

- Boda, Gy., Kiss, F., Lánicz, G., Matyusz, Zs., & Thék, R. (2024). *Sodródásból feljebb lépés. Tudás-alapú versenyképesség*. Akadémiai Kiadó. <https://doi.org/10.1556/9789636640231>
- Boda, Gy., Révész, T., Losonci, D., & Fülöp, Z. (2019). A növekedési ütem és a foglalkoztatás növelésének lehetőségeiről. *Közgazdasági Szemle*, 66(4), 376–417. <https://doi.org/10.18414/KSZ.2019.4.376>
- Braun, E., & Sebestyén, T. (2025). Szerkezeti változások és függőségek: Magyarország helyzete a globális értékláncokban. *Közgazdasági Szemle*, 72(9-10), 805–841. <https://doi.org/10.18414/KSZ.2025.0.805>
- Csath, M. (2026). A fejlesztéspolitika iránytűje és a hozzáadott érték. Kritikai elemzés és új megközelítések. *Közgazdasági Szemle*, 73(4) 467–473. <https://doi.org/10.18414/KSZ.2026.4.467>
- Mihályi, P. (2024). Biztos, hogy rossz ötlet az akkumulátorgyártás? *Külgazdaság*, 68(1-2), 172–180. <https://doi.org/10.47630/KULG.2024.68.1-2.172>
- Mihályi, P. (2025). Miért nem sikeres a magyar rendszerváltás? *Közgazdasági Szemle*, 72(4), 389–395. <https://doi.org/10.18414/KSZ.2025.4.388>
- Mihályi, P. (2026). Miért nem lehet a hozzáadott érték a fejlesztéspolitika iránytűje? *Közgazdasági Szemle*, 73(2), 125–144. <https://doi.org/10.18414/KSZ.2026.2.125>
- Nemzetgazdasági Minisztérium. (2024). *Magyarország versenyképességi stratégiája, 2024–2030. A változó gazdasági környezet kihívásai tükrében*. <https://kormany.hu/dokumentumtar/magyarorszag-versenykepességi-strategiaja-2024-2030>
- Rózsás, T. (2007). Tartósan magas hozzáadott értékű gazdasági tevékenységek: a gazdaságpolitika alkímiája. *Polgári Szemle*, 3(10), 225–229.
- Scheiring, G. (2025). *Az orbánizmus kimerülése. A felhalmozó állam felemelkedése és bukása*. I–III. rész. November 28. <https://ujjegylenloseg.hu/az-orbanizmus-kimerulese-a-felhalmozó-allam-felemelkedese-es-bukasa-iii/>
- Tétényi, T. (2026). A bruttó hozzáadott érték fogalmának védelmében. *Közgazdasági Szemle*, 73(4), 474–479. <https://doi.org/10.18414/KSZ.2026.4.474>
- Török, Á. (2026). Retorikai közgazdaságtan? Megjegyzések Mihályi Péter cikkéhez. *Közgazdasági Szemle*, 73(3), 342–351. <https://doi.org/10.18414/KSZ.2026.3.342>
- Voszka, É. (2012). Mérleghinta. A Magyar Villamos Művek mint nemzeti bajnok. *Külgazdaság*, 56(5-6), 4–40.